

tema 1.7

**Segona aproximació
a l'ortografia de les consonants**

índex

1. Contrast amb el castellà

2. Les ers

3. La el geminada

4. Les nasals

5. Les esses sonores

6. Les esses sordes

7. Les palatals sonores

8. Les palatals sordes

9. Les oclusives

10. La hac

11. El parell b/v

Contrast amb el castellà 1/2

El valencià presenta qualsevol consonant del seu inventari tant en posició d'obertura sil·làbica com en posició de coda sil·làbica. El castellà, en contrast, té restriccions fortes sobre les consonants que poden aparéixer en posició de coda sil·làbica. Eixe fet es pot constatar en la simplificació de diversos grups consonàntics llatins. Per exemple:

COMPUTÁRE > comptar > comptar (valencià)
 > contar (castellà)

Com que el valencià té poques restriccions sobre els segments que poden aparéixer en posició de coda sil·làbica, ha tendit a conservar diversos grups consonàntics heretats del llatí i d'altres llengües com el grec. En canvi, molts d'eixos grups consonàntics s'han simplificat en castellà.

Contrast amb el castellà 2/2

valencià

fruita
hel·lènic
il·legal
col·lecció
vetlar
circumval·lació
immens
simfonia
innocent
Anna
exempció
assumpte
impremta
ressuscitar
escriptor
suggerir
augmentar
delicte
accelerar
sucedani

castellà

fruta
helénico
ilegal
colección
velar
circunvalación
inmenso
sinfonía
inocente
Ana
exención
asunto
imprensa
resucitar
escritor
sugerir
aumentar
delito // delictivo
acelerar
sucedáneo

índex

1. Contrast amb el castellà

2. Les ers

3. La el geminada

4. Les nasals

5. Les esses sonores

6. Les esses sordes

7. Les palatals sonores

8. Les palatals sordes

9. Les oclusives

10. La hac

11. El parell b/v

Les ers

- roba, rajola, rentar, riu
- fre, prim, traca, crossa
- **carro, cara**
- conreu, honrat, enrere, Israel
- porta, Carme

- arítmia, anti**r**àbic, autoretrat, birefringència, contrarèplica, coreferent, estereoradiant, extraradi, fotoreproducció, grecoromà, infraroig, microruptor, monorail, multiracial, neoromàntic, ortoròmbic, polirítmia, postromàntic, prerrequisit, pseudoràbia, quimiorreceptor, radioreceptor, semirecta, sobrerreserva, suprarenal, teleradar, termoregulador, triradiat, ultraràpid, vicerector / birrem, trirrem, bancarrota

- arrítmia, correferent, erradicar, ornitorrinc / bilirubina [bil**r**ubína]

- barba-ros, barba-roig, mata-rates

- prerrogativa

índex

1. Contrast amb el castellà

2. Les ers

3. La el geminada

4. Les nasals

5. Les esses sonores

6. Les esses sordes

7. Les palatals sonores

8. Les palatals sordes

9. Les oclusives

10. La hac

11. El parell b/v

La el geminada 1: regla

El criteri per a saber quines paraules porten els geminades no és gens pràctic per a la gran majoria de la gent: porten el geminada les paraules que portaven una el doble en llatí (*illustris*, il·lustre) o una lambda doble en grec (Ἑλληνικός, hel·lènic).

Quant als préstecs d'altres llengües, les adaptacions no han seguit un criteri homogeni. Per exemple, de l'anglès hem adaptat rali de *rally* i, en contrast, dòlar de *dollar*.

En qualsevol cas, convé remarcar que altres llengües europees actuen de manera prou homogènia en relació a les els geminades:

col·lega	il·lustre	
colleague	illustrious	(anglès)
collègue	illustre	(francés)
collega	illustre	(italià)
Kollege		(alemany)
colega	ilustre	(castellà)

La el geminada 2a: inicis

- al·l-:** Al·là, al·legar, al·legoria, al·legro (i al·legretto, en canvi **alegre, alegria...**), al·leluia, al·lèrgia, al·licient, al·literació, al·locució (en canvi **elocució, eloqüent...**), al·lomorf, al·lopatia, al·lòtrop, al·lot, al·lucinar, al·ludir, al·luvió
ala, alà, alabar, alabarda, alabastre, Àlaba, Alacant, alacrà, aladern, aladroc, alàlia, alaman, alambí, alambor, Alaric, Alaquàs, alardó, alarit, alarma... alé, aleatori, alegria, alemany, alerta, aleshores, aleví, Alexandre, alèxia... aliacrà (icterícia), aliar, alicates, alié, alimara, aliment, alisis... àloe, alògic, alopècia... alumini, alumne...
- col·l-:** col·laborar, col·lació, col·lapse, col·lateral, col·lecció, col·lecta, col·lectiu, col·lega, col·legi, col·liri, col·lisió, col·litigant, col·locar, col·loide, col·loqui, col·lotge, col·lusió; [alerta amb **solució**, que no pertany a aquest grup]
cola, colada, colador, coleòpter, còlera, colesterol, colibrí, còlic, coliseu, colitis, colobra, colofó, colom, colon, colònia, color, colós, columna
- gal·l-:** Gal·la (f. de Gal; però **gala, galania, galant...**), Gal·les, gal·lés, gal·li, Gàl·lies, Gal·lié, gal·licisme, Gal·lípoli

La el geminada 2b: inicis

- il·l-:** il·lació, il·legal, il·legible, il·legítim, il·lés, il·lícit, il·limitat, Il·líria, il·lògic, il·luminar, il·lusió, il·lustrar (i il·lustre...)
ili, ilota
- mil·l-:** mil·lenari, mil·lenni, mil·lèsim, mil·liari, mil·ligram, mil·límetre
milé, miler, milenar, milió
- sil·l-:** síl·laba (i bisíl·lab... sil·labari...), sil·lepsi, sil·logisme
silenci, Silèsia, sílex, silici, silicona, silueta

La el geminada 3a: finals

-e·lla: aquarel·la, bagatel·la, caravel·la, carretel·la, cella, Columel·la, Compostel·la, damisella, Dorabel·la, franel·la, fregatel·la, fumarel·la, lamella (i lamellat), Marcella (f. de Marcel, i Marcellí...), mortadel·la, Mosella (riu), novel·la (i novel·lista...), ombrel·la, parcel·la (i parcel·lar...), partice·lla, passarel·la, pastorel·la, predel·la, radice·lla, salmonel·la, tarantel·la, tessella, umbel·la (i umbel·lífer...), varice·lla, vite·lla, xine·lla

àngela, biela, candela, cautela, clientela, estela, gasela, mistela, mostela, pamela, parentela, seqüela, tela, tutela, vela

-i·lla: Camil·la (f. de Camil), Ciril·la (f. de Ciril i ciríl·lic...), clorofil·la, Escil·la, Domiti·lla, fibril·la, futil·la, goril·la, papil·la, postil·la, Priscil·la (Priscil·lià...), pupil·la (i pupil·latge...), sibil·la (i sibil·lí..), til·la, tonsil·la, tranquil·la (f. de tranquil, i tranquil·litat. ..), vil·la (xalet, casa de camp; però vila, poble)

anguila, argila, fila, lila (ni àguila, bibliòfila, pàmfila)

La el geminada 3b: finals

-illar: bacillar (adj. relatiu als bacils, organismes microscòpics), cavillar, destillar, instillar, oscillar, refocillar, sigillar, titillar, vacillar (verb, sinònim de dubtar).
aflar, asilar, assimilar, compilar, dactilar, encarrilar, espavilar, filar, jubilar,
mutilar, pilar, similar, vigilar

La el geminada 4: paral·lelismes

a·lli·aci	a·ll	gal·linaci	gal·linaci, gallina
ampul·la i ampul·lós	ampolla		
axil·la	aixel·la	lul·lià	Llull
cancel·lar	cancel·l	mal·leable	mall
capil·lar	cabell	mamil·la	mamella
cerebel·lós	cervell	maxil·lar	maixel·la
coral·lí	corall	metà·llic	metall
crystal·lí i crystal·lografia	cristall	mol·lície	moll
decol·lació	degollar	pel·lícula	pell
fal·lible	fallar	sigil·lografia i sigil·lós	segell
flagel·lar	flagell		

La el geminada 5a: altres

- amaril·lis, anguil·liforme (però anguila), apel·lar, Apelles, Apollo (i apollini), Apollinar, Apolloni, Aquil·les, Avel·lí (i Avel·lina)
- bèl·lic, berilli (i berille), Brusselles
- calligrafia, Calímac, Calíope, Caracalla, caramel·litzar (i encaramel·lar...), cel·lofana, cèl·lula (i cel·luloide, cel·lulosa...), circumvallació, compel·lir, corolla (i corollari)
- el·lèbor, el·lipse (i el·lipsi, però **elisió**), emol·lient, estel·lar (i constel·lació, però **estelat**), excel·lent, expel·lir
- fallaç, fal·lera, fàl·lic, Fal·lopi (trompes de), fil·loxera, fol·licle
- hel·lènic (i hel·lenisme...)
- idi·lli, imbècil·litat, impel·lir, instal·lar, intel·ligent (intel·lecte...), interpel·lar

La el geminada 5b: altres

- maquiavèl·lic, medul·la, mel·lífer (i mel·liflu), miscel·lània, mol·lusc, monocarpèl·lar
- nul·la (f. de nul i nul·litat, anul·lar...; però **anular**, adj. referent a anell)
- pal·ladi, pal·li, pal·liar, pàl·lid, paral·laxi; paral·lel, pel·lagra, penicil·lina (i ampici·lina), pol·len, pol·luir (i pol·lució, impol·lut...), procel·lós, propel·lir, protocol·lari (i proto·collitzar), pul·lòver, pul·lular, pusil·lànime, putxinèl·li
- rebel·lia (i rebel·lar-se, rebel·lió...), repel·lir
- Sal·lusti, satèl·lit, Sil·la (o Sul·la), sol·licitar
- tal·là-tal·lera (loc. adv.), tal·li, taral·lejar, taral·lirot, tel·luri (i tel·lúric), Tertul·lià (distint de **tertulià**, concurrent a una **tertúlia**), tol·le-tol·le, Tul·li
- velleïtat, violoncel·lista
- xarel·lo, xitxarel·lo

índex

1. Contrast amb el castellà

2. Les ers

3. La el geminada

4. Les nasals

5. Les esses sonores

6. Les esses sordes

7. Les palatals sonores

8. Les palatals sordes

9. Les oclusives

10. La hac

11. El parell b/v

Les nasals 1: m

Davant de p i de b s'escriu m. A més a més,

- **imm**ens, immensament, la immensitat, emmascarar, emmascarament, desemmascarar, commoure, res no el commou, commoció cerebral
- **amfibi**, operació amfíbia, insectes amfibiòtics, àmfora, àmfores gregues, càmfora, camforar la roba, **èmfasi**, to emfàtic, emfasitzar o emfatitzar la veu, emfiteusi, limfa, vasos limfàtics, temperament limfàtic, nimfa, insectes nimfàlids, el paranimf de la universitat, simfonia, poema simfònic, orquestra simfònica, triomf, triomfar, marxa triomfal

conferència, confort, enfilar, enfosquir, **in**formació, infinit

- **circum**stància, circumstancial, circumstant
- **som**riure, somriure maliciós, somrient, somrís
- **pre**msa, premsar, premsatge, impre**m**ta
- **com**te, la senyora comtessa, la ciutat comtal, el comtat d'Osona, el vescomte i la vescomtessa

Les nasals 2: n

- canvi, canviar, recanvi, invitació, enviar

tramvia, tramviaire, triumvir, circumvallació

Les nasals 3: mp

- el compte, comptar, comptable, comptabilitat, tindre un compte corrent al banc, no havíem comptat amb això, un comptagotes
- exempt, elles en són exemptes, exempció del servei militar
- peremptori, peremptorietat, abandonar la casa peremptòriament
- prompte, promptitud, promptament, promptuari, una intel·ligència prompta
- redemptor, redempció, un religiós redemptorista, territoris irredempts
- símptoma, això és molt simptomàtic, la simptomatologia d'aquesta malaltia
- sumptuós, sumptuositat, viure sumptuosament, arts sumptuàries, és un presumptuós, va ser una presumpció errada, el presumpte assassí, uns assumptes pendants, Maria Assumpta, festa de l'Assumpció
- temptar, temptació, temptativa infructuosa, atemptar contra la llei, ha eixit il·lés d'un atemptat, temptejar el terreny, els resultats del tempteig

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

Les eses sonores

- **ca**sa, anàlisi, síntesi, asil, episodi, eclesiàstic
- **po**bresa, riquesa, noblesa, certesa, feblesa, fluïdesa

- **z**ero, zona, zinc, zenit, zodíac
- **on**ze, esmorzar, colze, pinzell, donzella, alzina, aranzel
- **tre**tze, guitza, Atzeneta, horitzó, Llätzer, atzavara, analitzar, sintetitzar

- **en**dinsar, transigir, **trans**istor, trànsit, **en**fonsar

- **bi**zantí, amazona, trapezi, ozó, topazi, esquizofrènia, rizotònic, paleozoic, protozou
- Ezequiel, Nazari, Ozies
- magazín, nazisme

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

Les esses sordes 1

- savi, senyor, suc
- molsa, cansar
- pas, ros, fals, tots, brunz
- transsaharià, transsiberià, Transsilvània, qualssevol [qual-se-vol, quals-se-vol]

- **passar**, possible, pleníssim, abad**essa**

aerosol, **a**simetria, antesala, antisèptic, arxisatisfet, autoservei, bisectriu, cosignant, contrasentit, entresòl, disèpal, hiposulfit, infrasò, microsegregació, multiseular, parasintètic, polisulfur, psicossomàtic, **pre**socràtic, **pro**sirià, semisalvatge, sobresou, sotassignat, suprasensible, telesella, trisetmanal, unisex, ultrasò

bradisisme, dinosaure

- **re**sseguir, ressò, ressortir, ressuscitar (resurrecció)
- **a**ssenyalat, **dis**semblant, **pre**sentir, **pro**seguir

Les esses sordes 2

Cei

- ací, cirera, cerimònia, accés, excel·lent, ascendir, Ascensi (cognom)

Çaouø

- maçó, cançó, Marçal, França, traçar
- pedaç, faç, jaç, braç, glaç, enllaç, avanç, esforç, març, comerç, dolç, estruç, falç (Nf),
Llorenç
 - enyorança, esperança
 - temença, naixença
- capaç, audaç, fal·laç, eficaç, feliç, veloç, atroç (A)

dansa

Çaouø / Cei sense exepcions

això se sap sabent-ho

abús [z] avís cas compromís gimnàs permís pis submís	abusos avisos casos compromisos gimnasos permisos pisos submisos	abusar avisar casuística compromissari permissiu submissió	abusador
capatàs [s] gos	capatassos gossos	capatassa gossa	capatasses gosses
abís cabàs fracàs procés recés ribàs sedàs	abissos cabassos fracassos processos recessos ribassos sedassos	fracassar processar sedassar	processal recessiu
estantís talòs escàs	estantissa talossa escassa	estantissos talossos escassos	estantisses talosses escasses

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

Les palatals sonores

- auge, greuge, efígie
- Girona, genoll, gerani, gitar-se, girafa
- alfange, falange, diumenge, meninge, laringe, canonge
- marge, conserge, verge
- Jaume, jove, just, rajolí, ajut, pluja, cònjuge

- injecció, objecció, projectar, subjecte, trajectòria
- jerarquia, jeroglífic, Jeroni, jerònimes, majestat, majestuós, jejú o jejúnum, Jehovà, Jeremies, Jericó, Jerusalem, Jesús, jesuïta
- jersey, jet, Fiji, Fuji, jujitsu, djebel, Medjerda, aràujia

- corretja, desitjar, estotjar, mitjà, pitjor, platja, sutja, viatjar
- ribatge, adobatge, brancatge, boscatge, bandidatge, blindatge, abordatge, peatge, aliatge, maquillatge, formatge, drenatge, equipatge, garatge, avantatge, xantatge
- setge, jutge, salvatgí

TJ a o u / TGe i sense excepcions

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

Les palatals sordes

- xarop, xarampió, Xàtiva, xifra
- baixar, caixa, eixam
- feix, calaix, creix
- guix, mixeta
- disbauxa, rauxa

- Xina, xec bancari, xoc
- Manxúria, panxa, punxa, Elx, torxa
- cotxe, fletxa, fitxa
- raig, maig, passeig, lleig, boig, roig, fuig, puig, enuig
- mig, desig
- despatx, empatx, gavatx, escabetx, capritx, esquitx, cartutx, Urtx
- Txad, Txaikovski, txec, Txetxènia

[passej**ar**]
[enu**tj**ar, mit**tj**a]
[cartu**t**xera]

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

Les oclusives 1

posició inicial: claredat

bis pis
ble ple
tiba tipa

do to
quadre quatre
bada bata

gas cas
bruna pruna
vaga vaca

posició final: ensordiment

ortografia llatinitzant:

VÍRIDE > verd
PARÍETE > paret

Les oclusives finals: primera aproximació

vocal tònica+oclusiva final

- sap, concep, cap, llop
- pot, pots, prat, paret, bandit, nebot, set
- bec, dic, duc, afalac, plec, abric, lloc
- baobab, enceb (de encebar), Carib, esnob, Jacob, Job, adob, aljub, club, cub, tub
- Bagdad, Belgrad, Conrad, Txad, Alfred, Recared, David, Madrid, Sigfrid, Talmud, alcaid, almud, fluid, fred, quid, sud
 - quietud, inquietud, desuetud, mansuetud, consuetud
 - habitud, sol·licitud, longitud, similitud, solitud, amplitud, magnitud, vicissitud...
- mag, zig-zag, estrateg, reg (≠ rec), tuareg, bulldog, demagog, pedagog, Hug

Les oclusives finals: segona aproximació

vocal àtona o consonant+oclusiva final

- pòlip (polipós), serp (serpent), llamp (llampec)
- àrab (aràbia), verb (verbal), tomb (tombar)

- vímet (vimetera), sort (sortós), cant (cantar), esvelt (esveltesa)
- ràpid (ràpida), sord (sordària), perds (perdre), estupend (estupenda), profund (profunda)

- clàssic (clàssica), arc (arcada), banc (banca)
- llarg (llarga), fang (fangós), càstig (castigar [també és normativa la variant castic])

- aprenc, estenc, tinc, fonc (1PI)
- ànec, càrrec, espàrrec, feréstec, llòbrec, mànec, préssec, tràfec, xàfec, aràbic, fàstic

Les oclusives finals: altres

- caminant, infant, dependent, tangent
- sumand, nefand, dividend, reverend

- baptisme, escriptor, pterodàctil / dissabte
- accPCIó
- copsar, eclipsi, pseudònim, psicologia
- hipnòtic, apnea, pneumàtic, pneumònia
- addició, addicció
- amígdala, Magdalena / anècdota, sinècdoque
- suggerir, suggestió
- augmentar, diafragma / dracma
- succés, succint, succedani
- facsímil, fúcsia, sacsar
- delicte, districte
- èczema

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

La hac

- hivern, hissar, harmonia, subhasta, subtrahend, ahir, herba, haca, ham, harpia, harúspex, hològraf, hendeca-, huit, dihuit,
- exhalar, exhaurir, exhaust, exhibir, exhilarant, exhortar, exhumar
- coet, orxata, orfe, os, ou, Osca, saurí, avui (hui), braman (i bramanisme), cacauet, Rin, truà, Munic, Zuric
- exacció, exacerbar, exasperar, exempció, eximir, exonerar, exorcisme, exordi, exuberant, exultar
- ha, ha, ha!, ah!, oh!, hala!
- Sanahuja/Sanaüja, Tahull/Taüll, Serrahima/Serraïma [cognom/topònim]

Recomanacions:

- Elisabet, Judit, Ester
- Eva, Elena

índex

- 1. Contrast amb el castellà**
- 2. Les ers**
- 3. La el geminada**
- 4. Les nasals**
- 5. Les esses sonores**
- 6. Les esses sordes**
- 7. Les palatals sonores**
- 8. Les palatals sordes**
- 9. Les oclusives**
- 10. La hac**
- 11. El parell b/v**

b/v 1

- **moble, braç** / Vladimir, Vladivostok
- **embenar, ambició** / **tramvia, triumvir, circumvallació**
- **saber** (sap), **llobatò** (llop)

- **canvi, convertir**
- **blava** (blau), **nevar** (neu), **escriu** (escriu)
- **cantava, parlava, portava**

- **acabar, Àlaba, arribar, baró, basc, baina, bena** (embenar) [les artèries i les **venes**], **berruga, biga, bolcar, calb, comboi, corb, desimbolt, mòbil, rebentar, riba, saba, sabó, Sèrbia, treballar, trobar**

- **advocat, alcova, algaravia, almívar, Anvers, arravatar, arrova, avet, avorrir, avortar, bava, canviar, caravel·la, cascavell, cavall, covard, Còrdova** (Andalusia), **endívia, espavilar, Esteve, esvelt, fava, gavardina, govern, gravar, haver, javelina, llavi, pavelló, provar, raval, rave, rivet, savi, sivella, taverna, tovera, travar, trèvol, vaixell, vedell, vermell, vernís, Vesuvi, voga** [remar, però cadires de **boga** o **bova**], **voltor**

b/v 2

Observa amb deteniment les oposicions següents. Trobaràs que l'ortografia de les paraules patrimonials, les primeres de cada parell (o trio), discrepa de la dels cultismes:

avort / aborció

calb / calvície

cervell / cerebral

corb / còrvids

corb, corba / curvatura

deure / dèbit

escriure, escrivà / escriba

hivern / hibernació

llavi / labial

lliure / llibertat

moure / mòbil